

2023

YENİ DOÇENTLİK KRİTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÇAĞRI METNİ

WWW.MAARIFPLATFORMU.COM/

Yeni Doçentlik Kriterlerinin Değerlendirilmesi Çağrı Metni

Yayıncı: Maarif Sivil Toplum Kuruluşları Platformu

Yayın No: 02

Yayın Tarihi: 10.10.2023

Web: www.maarifplatformu.com

E-posta: maarifplatformu@gmail.com

Telif Hakkı: Maarif Platformu, 2023.

Kaynak göstermek şartıyla her türlü alıntı yapılabilir. Ancak Maarif Platformu kaynak verilmeksizin basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz.

Önerilen Atıf: MAARIF PLATFORMU. (2023). *Üniversitelerimizin Ana Problem Alanları ve Çözüm Önerileri Panel Sonuç Bildirgesi* (Yayın no:02). İstanbul.

Üniversitelerimizin Ana Problem Alanları ve Çözüm Önerileri Panel Sonuç Bildirgesi

Koordinatörler: Dr. Mehmet Ali Gündoğdu, Prof. Dr. Osman Çakmak

Editör: Ali Tüfekçi

Panelistler: Prof. Dr. Ahmet Koyun, Prof. Dr. Bayram Özer, Prof. Dr. Fatih Kocamaz, Doç. Dr. Gürkan Ergen, Prof. Dr. Osman Çakmak, Eğitimci Yazar Ömer Hatunoğlu, Doç. Dr. Said Ceyhan, Prof. Dr. Zekai Şen

Online Panel Tarihi: 04 Ekim 2023 21.00-23.00

Link; <https://twitter.com/maarifplatformu/status/1709646022819934482>

Çağrıya Katkı Sunanlar: Doç. Dr. Adnan Fatih Kocamaz, Prof. Dr. Ahmet Kavlak, Prof. Dr. Ahmet Koyun, Prof. Dr. Bayram Özer, D. Mehmet Doğan, Doç. Dr. Gürkan Ergen, Maksut Konyar, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Gündoğdu, Prof. Dr. Osman Çakmak, PhD Ömer Hatunoğlu, Prof. Dr. Ömer Özyılmaz, Doç. Dr. Said Ceyhan, Prof. Dr. Tahsin Görgün, Dr. Ünal Akyüz, Prof. Dr. Yunus Çengel, Prof. Dr. Zekai Şen

YENİ DOÇENTLİK KRİTERLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÇAĞRI METNİ

- **Bilim ve Araştırma Merkezi Olarak Türkiye**
- **Yeni Doçentlik Kriterleri**
- **Doktora Çalışmaları**
- **Yurtdışı Yayın Şartı**
- **Kitap Yayını**
- **Toplumsal Fayda ve Halkın Üniversitesi Misyonu**

2023 Haziran ayında YÖK bir tamim yayınlayarak doçentlik başvuru şartlarını değiştirdiğini duyurdu. Bu tamime bakıldığında; özetle yükselme kriterlerinin önceki dönemlere göre ağırlaştırıldığı, yurt dışı yayın ve etkinliklerin önem kazandığı söylenebilir.

Ancak bu değişiklikler kamuoyunda tartışılırken, mevcut YÖK yasası ve üniversitelerin aslî görev ve hedeflerinin ne olduğu sorusu sık sık gündeme geldi. Maarif Platformu olarak ülkemizin geleceği için hayatî bir konu olan üniversite reformunu, bu yükselme kriterleri bağlamında ele almaya karar verdik. Bu karar doğrultusunda bir çalıştay tertip ederek konunun uzmanlarını bir araya getirip üniversitelerin tek tipleşmesi, bilimsellikten uzaklaşması, halktan kopuk bir görünüm arz etmesi, kendisinden beklenen toplumsal faydayı verememesi, dışa bağlı bir yapı ortaya çıkarması ve doktora eğitiminin niteliğinin düşmesi gibi sorunlara çözüm bulmaya çalıştık.

Bu çalıştayda gündeme getirilen çözümleri önce özet bir çağrı metni ile daha sonra da geniş bir bilimsel rapor olarak sunmayı kararlaştırdık. Bu çağrı metninde, değişen doçentlik kriterleri masaya yatırılmıştır. Daha sonra yayınlanacak olan bilimsel raporda ise "üniversite reformu" konusu etraflıca ele alınacak ve çözüm önerileri kamuoyuyla paylaşılacaktır.

Bilim ve Araştırma Merkezi Olarak Türkiye

Kalkınmada rehber olan ve yaratılış kanunlarını ortaya çıkaran bilimdir. Bilimin icra edildiği en yüksek kurumlar ise üniversitelerdir. Dolayısıyla bir ülkenin kalkınmasında üniversiteler öncü role sahiptir. Ancak asıl önemli olan üniversitelerin kalıp, biçim ve şekli değil; onun ruhunu oluşturan, içini dolduran ve bilimi icra eden akademisyenlerin yeterliliğidir. Bu sebeple bilim insanları ve akademisyenler, bu kalkınma hamlesinin motor ve beyni hükmündedirler.

Diğer taraftan fikir, sanat ve bilim hayatını canlandıran, geleceğimizin umudu olan bu bilim insanları ve akademisyenler, ülkemizde yeteri kadar ilgi görmemektedir. Halbuki bu bağlamda ülkemizin geçmişine baktığımızda; bilimsel düşünce ve araştırma geleneğinin, üniversite ve laboratuvar kültürünün, rasathane ve hastane yapılarının tüm dünyaya bu coğrafyadan dağılmış olduğunu görürüz. Özellikle de bugün bilimin kaynağı kabul edilen Batı dünyası, bilimde ilkleri Müslüman ecdadımızdan öğrenmiştir.

Bu bağlamda şunu baştan vurgulamak gerekir ki böyle köklü bir bilim geçmişine sahip olan ülkemiz, eğer kendi eğitim, bilim ve üniversite modelini nitelikli bir şekilde oluşturabilirse; önce gönül coğrafyamızda, sonra da dünyada bir merkez haline gelebilir; eğitim model ve araçlarının ihracatçısı halini alabilir. Türkiye böylece tarihî ve kültürel birikimi ile geçmişte kendi değerleriyle insanlığı kucakladığı aslî misyonuna, yüzyıllar boyu verdiği hizmet rolüne tekrar çağrılmaktadır. Sadece İslam âlemi ve Afrika'dan değil, Balkanlardan ve dünyanın pek çok yerinden, hatta uzak kıtalardan bile gördüğü büyük teveccühün arkasında bu çağrı yer almaktadır. Dolayısıyla "Türkiye Yüzyılı" sadece ülkemiz için değil, tüm diğer ezilen ve sömürülen insanlığın kurtarılmasına ve bu tarihî role bir çağrı anlamına gelmektedir. Türkiye bu rolün hakkını ancak, çağımızın gücü bilimi, araştırma ve bilimsel düşünceyi merkeze alarak verebilir.

Yeni Doçentlik Kriterleri

YÖK'ün doçentlik kriterlerini değiştirmesi ile aslında üniversitelerin ve akademisyenlerin kalitesini artırma hedefi olduğu söylenebilir. Keza iyi niyetle yapıldığı belli olan bu değişikliklerin nasıl bir sonuç vereceğini zaman gösterecektir. Ancak özünde "kriter" ve "teşvik" olan bu sistem, Batı karşısındaki edilgenliği daha da artırma potansiyelini taşımaktadır. Çözüm olarak kriterlere odaklanılması ile asıl sorunlar ıskalanmaktadır. Yayın ve makale yapılıncaya -özellikle uluslararası atıf dizinine (SCI ve SSCI) giren dergilerde- her şey halloluyor havası verilmektedir. Hâlbuki bizim ne yaptığımız kadar, bunun ne işe yaradığı da önemlidir. Zira uygulamaya dönüşmeyen bilim tam olarak istenilen sonuçları vermez. Skor tabanlı kriterler, üniversitelerin içinde buldukları buhranı daha da derinleştirmektedir. Bilimsel çalışma ve araştırmalar ülkemizin aslî problemlerine bir türlü çözüm

üretmemektedir. Üstelik araçları amaç haline getirdiğinden, bilimsel amaçlar için değil yayın için yayın yapmayı hedef haline getirmektedir. Bilimde ve eğitimde kendi referans sistemlerimiz yerine başka ülkelerin referans sistemlerine bağlı sömürge düzenini tahkim etmektedir. Halbuki "üniversite bir milletin kendi şuurunu keşif ve inkişaf ettirdiği vasatın adıdır." Dolayısıyla her milletin üniversitesi, uluslararası bazı standartları da gözetmekle birlikte kendine has özellikler taşımak zorundadır.

Doktora Çalışmaları

Bir öğretim üyesinin eğitiminde en önemli ve son aşama, hiç kuşkusuz doktora çalışmalarını yaptığı dönemdir. Bu aşamadan sonraki unvanlar, eğitim aşamasını değil kadro derecelerini gösterir. Dolayısıyla üniversitelerin ve üniversite eğitiminin kalitesi, bu aşamada verilen nitelikli ve ciddi bir eğitime bağlıdır. Doçentlik kriterlerinde ise; "En az doksan (90) puanın doktora unvanının alınmasından sonra gerçekleştirilen çalışmalardan elde edilmiş olması kaydıyla, asgari yüz (100) puan karşılığı bilimsel etkinlikte bulunmuş olması gerekir." şartı mevcuttur.

Bu kriter adeta doktora çalışmalarını yok saymaktadır ve süreç içerisinde bu çalışmaların önemsizleşmesi sonucunu doğuracaktır. Bir nevi doktora çalışmalarının bir an önce tamamlanıp, doktora çalışmaları sonrasına odaklanmayı zımnen salık vermektedir. Çünkü doktora sonrası çalışmalar, uluslararası onaya sunulan yayın şartına bağlıdır. Bu ise ülkemizde yapılan lisansüstü tezlerin kalitesizliğinin peşinen kabulü ve ileride de tamamen önemsiz bir aşamaymış gibi algılanmasının ilk adımı olacaktır. Zaten eğitimdeki kalite, ilkokuldan başlayarak ülkemizde her zaman bir adım ileriye ertelenmektedir. Şimdi de bu yeni kriterlerle doktora önemini yitirerek, kalite doçentliğe kadar ertelenmiş olacaktır. Kaliteyi erteleme sorununun en temel sonucu bir önceki aşamanın değerini yitirmesidir. Burada yapılması gereken maarif meselesine bütüncül bir bakışla yaklaşım sorunu, genel resmi görerek çözüme yoluna gitmek ve kaliteyi ertelemek yerine lisans, hatta daha önceki eğitim aşamalarına doğru öne çekmeye çalışmaktır.

Özellikle Batılı ülkelerde doktora unvanı bir öğretim elemanının alacağı nihai payedir. Doçentlik ve hatta profesörlük, bir kadro unvanıdır ve genellikle unvan (titr) olarak kullanılmaz. Ülkemizde ise aksine doktora önemsizleştirilerek doçentlik adeta aşılmaz ve ulaşılmaz bir aşama olarak bilim insanlarının önüne konulmaktadır.

Yapılması gereken, lisans öncesi ve lisanstan başlayarak eğitimin kalitesini arttıracak çalışmalar yapmak olmalıdır. Gerek lisans eğitimindeki kaliteyi yükseltmek ve gerekse ülke biliminde ilerleme sağlamanın en önemli ayağı, doktora eğitimini daha kaliteli hale getirmektir. Doçentlikte kaliteyi yakalamak elbette önemlidir, ancak bir öğretim elemanının yetişmesinde doçentlik çok geç bir zaman dilimidir. Başta ülkemizin sonra da tüm insanlığın sorunlarına çözüm üretecek kendi milli

önceliklerimize uygun bir müfredatla çok erken başlayacak bir süreç yönetimi ile maarif meselesi ele alınmalıdır.

Yurtdışı Yayın Şartı

Akademisyenler yapmış oldukları bilimsel çalışmalarını, doğal olarak bilim camiasıyla paylaşmak isterler. Bu hem onların kendi bilim camiaları içindeki tanınırlıklarını artırır hem de çalışmalarını evrensel bir boyuta taşır. Ancak bu çalışmaların yalnızca bir skor boyutuna indirgenmesi ve zorunlu hale getirilmesi, öğretim üyelerinin özgünlüklerini kaybetmelerine yol açacaktır.

Yurtdışı yayın şartının devam ettirilmesi, ekonomik olarak da ülke kaynaklarının yurtdışına çıkması sonucunu doğurmuş, son değişikliklerle daha da artırmıştır. Açık erişimli dergiler ve bazı grup dergileri ücretli makale basımını tercih ettikleri için birçok akademisyen, bir veya birden fazla kadar maaşını döviz olarak bu dergilere ödemek durumunda kalabilmektedir. Oysaki ürüne dönüşmeyen yayın ve patent çalışmalarının, ülkemiz ekonomisi üzerinde olumlu bir etkisi olmamasının ötesinde ülkemiz açısından bir maliyet kalemi de oluşturmaktadır.

Görülmeyen ama daha büyük bir maliyeti oluşturan kalem ise; araştırmalara harcanan ve üretime veya teknolojiye dönüşmeyen masraflardır. Yurtdışından ithal malzeme ve cihazlarla sadece yayın yapmak amacıyla yapılan araştırmaların yine - ücret de ödenerek- yurtdışı dergilerde yayınlanmaya çalışılması ülkemiz bilimi açısından izah edilmesi mümkün olmayan bir durumdur.

Öğretim üyelerinin ürettikleri yayınların, yurtiçinde yayınlanmasından ziyade yurtdışında yayınlanmaya çalışılması da başlı başına ayrı bir garabet teşkil etmektedir. Yurtiçi yayınların kalitesiz olduğu mu zımnen ifade ediliyor, yoksa yurtiçindeki bilim insanlarının yetkinlerine mi güvenilmeyip yurtdışından bir onay bekleniyor? Getirilen kriterlerin bir şekilde dışarıya endeksli olması, tüm gücümüzle küresel ekonomik sisteme kaynaklarımızın ve emeğimizin gönüllü olarak aktarılması anlamına gelmektedir.

Ayrıca özellikle sosyal bilimlerde milli çıkarlarımızı ve dini-kültürel bakış açılarımızı yansıtan yayınların, taraflı ve ön koşullu bir dünya görüşüne sahip yabancı dergilerde yayınlanma ihtimali nedir? Yabancı dergilerde yayın yapma durumunda bulunan sosyal sahadaki öğretim üyelerimiz sırf kriter uygunluğu için millî ve dinî duruşlarından taviz mi vermelidirler? Bu son çekince ise ülkemiz için çok daha büyük bir travmaya yol açabilme potansiyeline sahiptir. Bu sorunun çözümü dünya standartlarında yayın yapan dergilerin ihdas edilmesi ve var olanların kalitesinin artırılması ayrıca buralarda dünya standartlarında nitelikli yayın yapılmasının esas alınmasıdır. Esas olan yayın ve bilgi üretme konusundaki edilgen durumdan ve pozisyondan çıkıp etkin pozisyona yükselmektir. Uzun vadede ise Türkiye

uluslararası standartları oluşturan/eleştiren yahut bu standartlara katkı sunan bir konuma yükselmelidir.

Türkiye'nin doçentlik kriterlerinde 1974 yılından günümüze kadar ağırlığı artan WoS yayın sayıları ile ekonomik büyüme ve cari açık arasında ARDL ilişkisinin olup olmadığı, şayet bir ilişki varsa bunun etki katsayısının ne olduğuna dair yapılan analiz sonucunda; Türkiye'de WoS yayın sayısı ile ekonomik büyüme arasında düşük bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Buna göre WoS yayınlarındaki yıllık %1'lik artış ekonomik büyümeyi ancak %0,65 oranında artırmaktadır. Ancak, WoS yayınlarının en çok pozitif etki göstermesi gereken "Cari Denge" üzerindeki etkisi bakımından analizinde ise ülkemizde anlamlı hiçbir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kitap Yayını

Öğretim üyelerinin en önemli çalışmalarının başında kitap yayını gelir. Üretilen bilginin geniş kitlelere mal edilmesinin bir yolu da kitap yayınlamaktır. Ülkemizdeki kişi başına üretilen kitap sayısı ve kişi başına okunan kitap sayısının azlığı göz önüne alındığında bu üretimin nicelik ve nitelik açısından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar.

Ayrıca öğrencilerimizin aldıkları dersle ilgili anadilde yazılmış kaynaklara ulaşmada yaşadıkları zorluklar da hesaba katıldığında bu sahada yapılması gerekenlerin boyutu daha da belirgin hale gelir. Ülkemizde bilimin önündeki en büyük engellerden biri, sağlıklı bilgiye ulaşamama durumudur. Bu bağlamda doçent adaylarından beklenen kriterler içinde Türkçe kitap yazımının önemsizleştirilmesi veya birtakım indekslerin onayına sunulmasının kabul edilebilir bir yönü yoktur. Bu noktada ÜAK (YÖK) Türkçe bilimsel kitap yayınına teşvik etmekle Türkçenin bilim dili olması yolundaki engelleri de bertaraf etmiş olacak hem de Türk akademisyenlerini yabancı yayınevlerine muhtaç olma pozisyonundan kurtaracaktır. Türkçe kitap yayını, birtakım standartlar ve denetim mekanizmalarının ihdasıyla yerli yayınevlerinin de kendi standartlarını artırmalarına vesile olacaktır.

Toplumsal Fayda ve Halkın Üniversitesi Misyonu

Yeni kriterler, üniversitelerin içe kapanıklığına ve toplumun gerçek sorunlarından kopuk oluşuna bir çözüm getirmemektedir. Üniversiteler, öğretim üyelerinin toplumsal katkıyı ihmal ederek önlerine konan kriterleri aşmak için çabaladıkları birtakım unvanların verildiği 'site'ler haline dönüşmüş durumdadır. Üniversiteler toplumun her katmanına eğitim, danışmanlık ve hizmet üreten, araştırma yapan, bilgi üreten, ürettiği bilgiyi topluma ve sanayiye aktaran, kısaca toplumsal katkıyı önceleyen bir yapıya kavuşturulmalıdır. Yeni kriterler de bu katkının boyutuna göre düzenlenmelidir.

Üniversitelerin düzenlediği ulusal ve uluslararası kongreler ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlardan bağımsız-habersiz yapıldığında, toplumsal faydaya dönüşmemektedir. Kongrelerde, sunum ve tezlerin üzerindeki teorik konuşmalardan, arka plandaki politika önerilerini tartışmaya vakit kalmamaktadır. Bu da bunca emek harcanan çalışmaların raflarda kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle; eğitim, sanayi, tarım ve uluslararası politikalar bağlamında her sene güncel meselelerin toplu halde tartışılacağı yön verici kongreler ilgili kurumların aktif katkısı ile yapılmalıdır. Yoksa kongreler öğretim üyelerinin kendi ekosistemi içerisinde işlevsiz bir faaliyete dönüşmektedir. Ayrıca kongre nerede yapılıyorsa, o bölgeye özel sorunların tartışıldığı ve çözüm üretildiği bir ortam hazırlanmalı; o çevrenin dikkati çekilmeli, sendika ve ilgili STK'ların katılımı sağlanmalıdır. Bakanlık-kurum uzmanları, kendi alanlarında yapılan bu faaliyetlere katılırken eksikliklerini ve yeni çalışmaları görmek ve ayrıca önceden yapılan çalışmaları aktarmak maksadını taşımalıdır.

Bilim insanlarına verilecek değer topluma hizmeti, ürettiği projeler, sorunlara bulunduğu çözümler ve yaptığı yenilikler ölçüsünde olmalıdır. Bunun için de tüm tez ve projeler firmaların ve şirketlerin, kurumların ve devletin sorunları ile ilgili hale gelmelidir. Böylece raflarda kalan tez ve proje çalışmaları yapma devri sona erecek ve bilimle kalkınma devrinin önü açılacaktır. Doçentlik kriterlerine bu maddenin alanlara göre uygun şekilde eklenmesi, akademiye kaliteyi artıracaktır.

Doçentlik kriterlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için bahsedilen hususlar, genişletilerek ve buralardan beslenilerek yükseköğretim tekrar şekillendirilmelidir. Özellikle doktora öncesi ve sonrası süreçlerin tamamının doktora aşamasına kuvvet vermesi esas olmalıdır. Birtakım kriterlerin değiştirilmesi, ağırlaştırılması veya sayısal skorlar üzerinde oynama yapılması meselenin özüne temas etmemek, hatta bu meselenin ikinci plana itilmesi anlamına gelir. Maarif bir bütündür, bu bütünü bozan ve önceki eğitim süreçlerini anlamsızlaştıran tüm uygulamalardan uzak durulmalıdır.

Maarif Platformu

www.maarifplatformu.com

maarifplatformu@gmail.com

twitter.com/maarifplatformu

youtube.com/@maarifplatformu